

Inleiding Diocesane Kosterdag Aartsbisdom Utrecht

Plaats: Utrecht, Nicolaïkerk

Datum: 16 januari 2010

Door: Mgr. drs. H.W. Woorts, bisschoppelijk vicaris voor Liturgie

Excellentie, geachte koster, u allen,

Na mijn eerste H. Communie in de parochie van Abcoude kwam de pastoor bij ons thuis. Hij vroeg mij misdienaar te worden. Daardoor leerde ik ook de kosteres kennen: Jo Wintershoven. Zij was de enige in de parochie die deze taak vervulde. Jo was ongetrouwd en had met haar eveneens ongetrouwde zus Bertha een kleine kruidenierswinkel schuin tegenover de kerk. Jo had het kosterchap overgenomen van haar vader die – als ik het goed heb - bijna veertig jaar koster van de parochie was geweest. Zijzelf was uiteindelijk ook nog eens veertig jaar koster. De parochie van Abcoude kende dus zo'n 80 jaar slechts twee kosteres: vader en dochter Wintershoven. De parochie van Abcoude zal in deze geen uitzondering zijn: de meeste parochies kenden jarenlang dezelfde koster en het kon van vader op kind overgaan.

Als wij misdienaars naar de kerk kwamen, mochten we onze kosteres helpen. Vooral de kaarsen aansteken was prachtig, met name die op de Adventskrans. Jo liet het aansteken van de kaarsen graag aan ons over, want ze stond liever niet in de belangstelling. Ze stelde ons misdienaars ook gerust. Dat was soms nodig, want onze pastoor was niet altijd even geduldig als het er om ging misdienaars in het gareel te houden. Jo hielp ons zonedig ook met het uitkiezen van de juiste maat toog en superplie. Het moest netjes zijn. Daar lette ze goed op.

Toen Jo jaren later begraven werd, waren we met de nodige misdienaars en acolieten om haar naar haar graf te dragen. We hielden allemaal van haar en zij heeft er zeker ook aan bijgedragen dat wij ons als kinderen en jongeren prettig voelden in de sacristie en de kerk. Ze was een bindende figuur.

U, beste koster, bent nu één van degenen die de belangrijke taak van koster in één van de vele kerken van ons Aartsbisdom vervult; de een als beroepskracht de ander als vrijwilliger, hetzij alleen of met een kostersteam. Uit waardering voor u allereerst is deze dag georganiseerd: uit waardering voor wat u doet en betekent voor onze parochies en voor de eredienst van de Kerk aan God.

Wie zelf koster wordt, die komt er pas achter dat er vele dingen zijn waar je aan moet denken, die gedaan moeten worden, waarop gereageerd moet worden. Koster-zijn vraagt toelief, kunde en oplettendheid.

De jaren door zijn er veel veranderingen opgetreden in de Kerk, in het parochieleven, in de liturgie. Zo zijn er ook de nodige veranderingen gekomen voor de koster.

Was er vroeger doorgaans maar één koster, nu kennen verreweg de meeste parochies een team van koster.

Hebben de meeste van ons nog de tijd meegemaakt dat elke parochie zijn vaste pastoor had – vaak jarenlang dezelfde – al of niet met kapelaans of priesters die kwamen assisteren, nu is een pastoor benoemd voor een groot parochieverband of een grote parochie met meer kerkgebouwen. Dat kunnen er wel meer dan tien zijn.

Kenden we vroeger voornamelijk priesters die de liturgie verzorgden, nu zijn er ook permanente diakens en pastoraal werkers en pastoraal werksters.

Zij – de leden van het pastoraal team – rouleren over de verschillende kerkgelegenheden en hebben daardoor niet meer dezelfde binding met een geloofsgemeenschap en haar gebouw als voorheen die ene pastoor had.

Daarnaast zijn er emeriti die de Eucharistie celebreren in de parochies.

Tevens kennen de meeste parochies ook parochianen die gebedsleider zijn, die een Woord- en Communieviering of een gebedsdienst verzorgen.

Al die wisselingen, de koster heeft er in het bijzonder mee te maken.

En iedere priester, diaken, pastoraal werk(st)er of iedere vrijwilliger die gebedsleider is, heeft weer eigen dingen die hij of zij graag wil of voorstelt.

Dat vraagt goed overleg, samenwerking en ook flexibiliteit, soms ook de nodige incassering; u kent het allemaal uit eigen ervaring.

Als koster heb je ook van doen met mensen die voor een gelegenheid komen: een doop, een eerste communie, een vormsel, een huwelijk, een uitvaart.

Je bent als koster dan ook aanspreekbaar voor mensen die niet gewend zijn om in jouw parochiekerk te komen. Je kunt ervaren dat mensen respectvol omgaan met de ruimte, met wat er gebeurt of niet. Soms kun je ervaren dat een ander je ziet als degene die het maar te doen heeft.

Nu wil ik verder ingaan op wat mij een kerntaak van de koster lijkt te zijn.

Die kerntaak heeft te maken met het omgaan met het heilige, met het Allerheiligste.

Het woord ‘koster’ houdt daarmee verband. De benaming ‘koster’ komt van het Latijnse *custos* dat ‘bewaker’ betekent.

Een ander woord – een woord dat je verder nooit hoort, maar dat niet alleen te vinden is in oude kerkelijke woordenboeken, maar ook in de huidige Van Dale voor hedendaags Nederlands – voor koster is: ‘sacristein’. We horen er ons woord ‘sacristie’ terug. ‘Sacristein’ is afgeleid van het Latijnse ‘sacer’

wat ‘heilig’ of ‘gewijd’ betekent. Als koster bent u bewaker, *custos* van het heilige, van wat gewijd is, God toegewijd, door de zorg die u draagt voor het kerkgebouw, voor de liturgische paramenten en het liturgisch vaatwerk.

Dat u als koster *custos* bent, bewaker, uit zich in het feit dat u sleutels zijn toevertrouwd.

U heeft allereerst een sleutel van de kerk of kan in de kerk komen via de pastorie of het parochiecentrum.

Als koster ben je vaak de eerste die het huis van God betreedt. Het deed mij als misdienaar iets als ik zag dat onze kosteres Jo die als eerste in de kerk was, al een kaarsje had opgestoken bij Maria. Het doet mij als priester iets als ik na de koster de kerk inkom, en zie dat hij of zij een kaarsje heeft aangestoken en als ik weet dat de koster eerst even gebeden heeft voordat hij of zij aan het werk is gegaan.

U bent de *custos*, de bewaker van de sleutel van de kerk. U bent daarmee de bewaker van een andere belangrijke sleutel: die van de kluis waar de kelken, schalen, monstransen bewaard worden alsook andere vaak kostbare voorwerpen die, soms al van generatie op generatie, in de parochie aanwezig zijn. Aan die voorwerpen zitten verhalen vast. Ze zijn vaak bij elkaar gespaard, geschonken, nagelaten.

U bent ook de *custos*, de bewaker van een andere sleutel: de belangrijkste sleutel, namelijk die van het tabernakel, in zekere zin een sleutel tot Christus zelf. Het tabernakel dat het heilige der heilige in de kerk, de plaats waar Ons Heer bewaard en aanbeden wordt. Elke keer als u de sleutel van het tabernakel klaarlegt of in de deur van het tabernakel steekt, dan doet u daarmee iets belangrijks. Het is heel toepasselijk om op dat moment te bidden: “Mijn Heer en mijn God”. Dat zijn de woorden van de apostel Thomas toen hij de verrezen Heer zag na zijn verrijzenis uit de dood.

“Mijn Heer en mijn God”: een toepasselijk gebed, een geloofsbelijdenis staande voor de plaats van de heilige Communie, de geconsacreerde hosties, waardoor de verrezen Christus onder ons aanwezig is. U als koster maakt het mogelijk dat de heilige Communie uitgedeeld kan worden of dat deze op de juiste wijze bewaard kan worden. En dat is een voorrecht om te mogen doen.

Als koster heeft u een belangrijke verantwoordelijkheid voor het kerkgebouw en in het bijzonder ook voor het tabernakel. De eindverantwoordelijkheid ligt bij de pastoor. Maar we weten allemaal: de pastoor is op zondag en door de week vaak in meer kerken. Zo ook de andere leden van het pastorale team. Door het rouleren van de pastoor en de andere leden van het pastoraal team is het des te belangrijker dat de koster er op toe zien dat de kerk op orde is en dat in het bijzonder ook de tabernakels op orde en schoon zijn. Het is belangrijk dat u er mede zorg voor draagt dat het tabernakel een waardige plaats is voor de geconsacreerde hosties waardoor Christus bij ons blijft en dat er ook niet iets anders bewaard wordt dan enkel geconsacreerde hosties.

Doordat niet altijd en overal de Eucharistie gevierd kan worden, zijn in diverse kerken er meer hosties in het tabernakel dan voorheen. Dat vraagt des te meer oplettendheid en zorg dat hosties niet oud worden en dat de cibories schoon blijven.

U verricht een belangrijke taak als u er mede zorg voor draagt dat de dat afgebroken stukjes hostie, de partikels, op een waardige wijze worden verwijderd uit de cibories

en dat deze worden genuttigd door met een kelkdoekje in een kelk te vege
en dit met water op te drinken. U kunt dit als koster doen of de pastoor of iemand anders van
het pastoraal team vriendelijk verzoeken dit te doen.

Doordat er voor Woord- en Communievieringen geconsacreerde hosties bewaard worden, kan
uit praktische overweging de gedachte opgekomen zijn
dat de witte plastic hostiebussen daarvoor gebruikt kunnen gaan worden.
Echter, het Allerheiligste vraagt er om dat de geconsacreerde hosties in een waardige ciborie
bewaard worden, vervaardigd van edel materiaal.

U zult als koster voorafgaande aan de viering misschien kijken in de ciborie hoeveel
geconsacreerde hosties er nog zijn. U komt dichtbij het teken van de blijvende aanwezigheid
van Christus onder ons. Het voedt de eerbied voor de Eucharistie als u als koster – en dat
geldt evenzeer voor de priesters, de diakens, de pastoraal werk(st)ers en de vrijwilligers - met
aandacht en eerbied dat doen en een eerbiedsbetuiging maken voor de Heer, bij voorkeur door
een kniebuiging.

Dat straalt over op anderen. Zo heb ik het als kind ervaren als onze pastoor of onze kosteres
even in het tabernakel moesten zijn. Even knielen en stil zijn bij Ons Heer. Als kind raakte
mij dat, hun geloof daarin. We hebben met elkaar hierin een belangrijke taak voor de
volgende generaties: om daardoor te getuigen van ons katholiek geloof dat de Heer blijvend
onder ons aanwezig is in het H.Sacrament.

Dat geloof wordt ook uitgedrukt door het feit dat de geconsacreerde hosties
alleen dan uit het tabernakel gehaald worden als deze nodig zijn voor het communiceren
tijdens de viering, voor de zieken thuis
of voor de aanbidding bij de uitstelling in de monstrans.

De ciborie met geconsacreerde hosties kan tijdens de viering pas uit het tabernakel gehaald
wordt kort vóór het communiceren,
in de Eucharistie vanaf het bidden van het Onze vader.

Dat is omdat er geen verwarring mag ontstaan tussen de geconsacreerde en de
ongeconsacreerde hosties. Het een is Christus, het ander nog niet.

Als wij het teken van Christus uit het tabernakel halen, dat is dat of om genuttigd te worden of
aanbeden. Het past daarom niet als de ciborie voorafgaande aan de viering al uit het
tabernakel gehaald wordt en op de credens of op het altaar geplaatst wordt.

Tot besluit.

Als priester ervaar ik het als een vreugde als je in de kerk komt
en je merkt dat de koster ervoor gezorgd heeft dat de dingen klaarliggen en
dat het op orde is. Wanneer het altaarmissaal en het lectionarium of het evangeliarium
klaarliggen, als het lijstje met de intenties en de mededelingen klaarliggen, de gewaden, als de
kleden en de doekjes en de andere voorwerpen schoon zijn.

Dat is niet alleen een taak van de koster. Daar zijn vaak meer mensen bij betrokken. Maar de
koster ziet het als eerste.

Het is belangrijk voor priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en anderen die een taak
verrichten in de liturgie, dat de microfoons goed zijn afgestemd,
dat je goed verstaanbaar bent en niet geforceerd hoeft te spreken.
Het is weldadig als tijdig de kaarsen en alles in de kerk gereed is,
en dat iedereen zich mede daardoor biddend kan voorbereiden op de Eucharistie of de andere
viering waarvoor men gekomen is.

Het straalt op anderen over als er rust uitstraalt en als wij onze dingen met aandacht en eerbied doen. Dat heeft misschien wel meer uitwerking dan we zelf kunnen vermoeden. Ik denk dat de kosteres van mijn jeugd niet kon vermoeden welke uitwerking zij weer op mij gehad heeft.

U kosteres, als bisdomstaf willen wij u in hoge mate waarderen voor wat u doet en betekent voor onze parochies. Door de vervulling van uw taak helpt u uw medegelovigen om God de eer te brengen die Hem toekomt alsook dat de geloofsgemeenschap zich kan voeden met het Woord en het Sacrament van de Heer.

Wat u ten diepste doet is een wezenlijke taak die nodig is voor de opbouw van het Lichaam van Christus. Wat u doet geeft u zelf ook de mogelijkheid om op bijzondere wijze met Christus te verkeren.

Namens onze bisschop en de gehele bisdomstaf wens ik u toe dat u dat zelf mag ervaren als een genade en dat u met veel vreugde en voldoening voor u zelf en uw medegelovigen uw taak mag vervullen. Dank voor uw inzet!